

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БУДІВНИЦТВА І
АРХІТЕКТУРИ**

ІСТОРІЯ КОСТЮМУ І ВИШИВКИ

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
«ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО, ДЕКОРАТИВНЕ МИСТЕЦТВО,
РЕСТАВРАЦІЯ»**

КИЇВ – 2017

Укладач І.О. Бурда, кандидат історичних наук, доцент кафедри
політичних наук

Рецензент Л.Г. Бачинська, кандидат архітектури, професор

Відповідальний за випуск Є.В.Перегуда, доктор політичних наук,
професор

Затверджено за засіданні кафедри політичних наук, протокол № 1 від
30 серпня 2017 року.

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

В освітньо-професійній програмі підготовки бакалаврів спеціальностей
архітектурного факультету КНУБА важливу роль відіграють навчальні
дисципліни гуманітарного циклу, серед яких історія костюму та вишивки.

Історія костюму вивчає процеси розвитку таких складових світової
культури як стиль, дизайн одягу, костюму, мода епохи. Все це є
невід'ємними елементами життя суспільства, що дозволяє виявити
аксіологічні, духовні орієнтири розвитку соціуму та окремої особистості в
рамках їх функціонування.

Дисципліна відповідає сучасним вимогам формування у майбутніх фахівців художників, дизайнерів широкого наукового світогляду, ерудиції, високої загальної культури.

Методичні рекомендації з дисципліни «Історія костюму та вишивки» є нормативним документом КНУБА, який розроблено кафедрою політичних наук для фахівців спеціальності «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» відповідно до затвердженого навчального плану.

Методичні рекомендації укладено згідно з вимогами кредитно-модульної системи організації навчання в КНУБА.

Навчальна дисципліна «Історія костюму та вишивки» є складовою частиною дисциплін нормативного циклу основного блоку навчальної програми.

Викладання курсу ведеться на основі знань студентів, які вони отримали в області історії світової культури, історії української культури, історії мистецтва, естетики, філософії та інших дисциплін гуманітарного циклу, що поглиблює та розширює загальнокультурну та художню ерудицію майбутніх спеціалістів, підвищує творчу активність студентів.

Сьогодні для дисциплін гуманітарного циклу є важливим спиратися на міждисциплінарні зв'язки. Це розширює коло інтересів, піднімає різні проблеми дослідження, що, в свою чергу, забезпечує ефективність викладання в вищій школі.

Такою міждисциплінарною дисципліною є «Історія костюму та вишивки», яка поєднує в собі зв'язок з історією політичною, економічною, мистецтв та повсякденності, антропологією, психологією, соціологією. Адже мода нам говорить про стан суспільства загалом, і про кожну людину конкретно. Вона розкриває такі питання, як відношення у суспільстві до тіла, гігієни, жінки, дитини, положення чоловіка, відчуття людиною щастя чи навпаки – дискомфорту і т.д.

Починаючи з ХХ ст. мода вже була транслятором мистецьких ідей. І сьогодні мода вже претендує мати рівний статус з мистецтвом.

Дослідження історії костюму базуються на трьох дисциплінарних джерелах: 1) антропологія, а саме етнографія і дослідження костюму як маркера класових, гендерних та родоплемінних відносин; 2) соціологія; 3) історія мистецтв.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ВИЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Метою курсу є дати студентам знання про сутність, зміст, структуру та закономірності розвитку форм одягу як частини матеріальної культури в її історичному становленні. Розглянути процес появи, розвиток та зміни художніх образів костюма різних культур та цивілізацій протягом історії людства. Курс «Історія костюма та вишивки» покликаний ознайомити студентів з кращими традиціями світової та вітчизняної культури одягу та моди.

Завданням вивчення дисципліни є:

- формування у студентів наукового, гуманістичного та творчого світогляду;

- дати поняття основних стилів історичних епох та їх художньої виразності, що обумовлені матеріальною та духовною культурою певного часу;

- показати взаємозв'язок форм одягу з архітектурою, образотворчим та прикладним мистецтвом, музикою, літературою;

- сформувати у студентів розуміння явищ моди як періодичних змін певних форм будь-якої сфери людського існування: мистецтва, мови, одягу, поведінки, політики і т.д.

у результаті вивчення дисципліни студент повинен

знати:

- теоретико-методологічні засади курсу, вільно володіти понятійним та термінологічним апаратом навчальної дисципліни;

- художні стилі костюмів різних історичних епох;

- характерні особливості українського народного костюму;

МОДУЛЬНО-РЕЙТИНГОВА СИСТЕМА ОЦІНКИ ЗНАНЬ

Порядок переведення рейтингових показників успішності у європейську систему оцінювання ECTS

Вивчення курсу здійснюється за *модульно-рейтинговою системою*. Оцінка з дисципліни визначається оцінками з усіх видів навчальної роботи: виступи на семінарських заняттях, відвідування лекцій, конспекти лекцій, підготовки до семінарів, захист індивідуального завдання, поточний, модульний та підсумковий контроль (складання іспиту).

При оцінюванні використовується національна шкала (відмінно, добре, задовільно, незадовільно), приведена у відповідність до Європейської шкали ECTS (див. таблицю), яка містить п'ять прохідних рівнів оцінок.

Студенти, які за результатами поточних і модульних контролів одержали оцінки 3,75-5,00, можуть бути звільнені від складання заліку. Всі інші складають залік за навчальним матеріалом у повному обсязі.

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за рейтинговою шкалою	За шкалою ECTS	
		Оцінка	Визначення
Зараховано	4,75-5,00	A	ВІДМІННО – відмінне виконання з незначною кількістю помилок
	4,25-4,74	B	ДУЖЕ ДОБРЕ – вище середнього рівня з кількома помилками
	3,75-4,24	C	ДОБРЕ – загалом правильно з певною кількістю грубих помилок

	3,25-3,74	D	ЗАДОВІЛЬНО – непогано, але зі значною кількістю недоліків
	3,00-3,24	E	ДОСТАТНЬО – задовольняє мінімальні критерії
Не зараховано	2	F	НЕЗАДОВІЛЬНО – з можливістю повторного складання заліку
Не допущений	не атестовано	Fx	НЕЗАДОВІЛЬНО – з повторним курсом

ЗМІСТ ЛЕКЦІЙНОЇ ЧАСТИНИ

Тема 1. Костюм і мода як соціальний та естетичний феномен. Понятійний апарат дисципліни. Теорії моди та методологічні підходи до розуміння та дослідження феномену моди.

Тема 2. «Костюм стародавнього світу». Характеристики країн Єгипту та Греції, Риму, Візантії. Естетичні ідеали краси, тканини, колір, орнамент, основні види та форми костюма, прикраси, головні убори, зачіски, взуття, елементи символіки.

Тема 3. «Костюм середньовіччя». Особливості історичного періоду, побут та одяг варварів. Особливості романського стилю, його відображення в костюмі. Утворення нових форм європейського одягу. Готичний стиль, його характерні риси. Лицарство і його вплив на характер чоловічого костюму. Поява нового ідеалу жіночої краси і відображення його в жіночому одязі. Декоративна косметика.

Тема 4. Костюм епохи Відродження. Мистецтво епохи Відродження, реалізм мистецтва. Італійський одяг чоловіка та жінки. Поява білизни. Вплив італійської культури на формування французької моди. Особливості розвитку культури і мистецтва в Іспанії. Види і форми чоловічого та жіночого одягу.

Тема 5. Європейський костюм XVII ст. Стиль бароко, його характерні риси. Французький костюм XVII ст. Види обробки. Складові частини чоловічого костюма. Жіночий костюм, нові елементи в конструкції. Вплив французької моди на формування костюма інших країн Європи.

Європейський костюм XVIII ст. Стиль «рококо». Декоративне оформлення одягу. Поява нових видів одягу. Використання панье та корсетів в жіночому костюмі. Зачіски, перуки, декоративна косметика. Культура і побут Англії, вплив англійського костюма на французький.

Костюм Французької буржуазної революції, характеристика історичного періоду, його вплив на еволюцію костюму. Демократизація костюму. Форми античного костюму в жіночому одязі. Елементи символіки. Вплив англійського костюма на чоловічий одяг. Вплив французької моди на формування європейського костюму і його розвиток в першій половині XIX ст..

Європейський костюм XIX ст. Характеристика історичного періоду. Розвиток легкої промисловості Франції, її положення на міжнародному

ринку. Вироблення загального типу «міського костюму». Стиль «ампір» в костюмі. Силует жіночих костюмів першої половини XIX ст. Створення чоловічого ділового костюму. Зміна та формування костюма 30-40-х рр. XX ст. Стиль «бадермайер» в костюмі. Особливості тканин, крою і силуетів 50-60-х рр. XX ст. Мода і костюм 70-80-х рр. XX ст. Зародження стилю «модерн». Англійський стиль в одязі.

Костюм Російської імперії XVIII – XIX ст. Поширення європейського костюму серед українського населення. Костюм дворян. Одяг «рококо». Костюм городян.

Тема 6. Європейський костюм XX ст. Основні історичні етапи періоду. Соціально-економічний розвиток Європи в кінці XIX – на початку XX ст. Вплив на моду. Провідні модельєри західноєвропейського костюма, їх роль в становленні та розвитку моди XX ст. Розквіт стилю «модерн», віддзеркалення стилю в жіночому костюмі. Поширення англійського костюму як ділового костюма жінки. Поява спортивного костюму. Англійський стиль в костюмі чоловіків новий військовий костюм, його вплив на костюм цивільний чоловіків і жінок (1914-1917).

Європейський костюм 20-30-х XX ст.. Характеристика 40-х рр. XX ст. Костюм 50-60-х рр. XX ст. Пошук нових пропорцій і форм. Костюм 1970-х рр. XX ст.

Тема 7. Костюм періоду становлення СРСР. Революція 1917 р. та її вплив на розвиток культури. Революційна символіка в костюмі. Костюм періоду НЕПу. Вплив західної моди. Костюм пролетарський, буржуазний, комсомольський, піонерський.

Зародження радянського моделювання. Дизайнерські центри, організації, підприємства промисловості і сфери послуг. Моделі одягу в різні роки радянського періоду. Фактори, що впливали на моду в 50-80-х рр. Чоловічий та жіночий костюм. Конструктивно-декоративні особливості. Народні традиції та їх роль у формуванні моделей одягу радянського періоду. Роль радянських модельєрів в розвитку моди.

Тема 8. Сучасний костюм. Основні напрямки зарубіжної та вітчизняної моди, основні напрямки. Діяльність провідних модельєрів сучасності. Сучасний костюм: основні стилі.

Тема 9. Український костюм. Загальна характеристика періоду Київської Русі. Естетичний ідеал краси і основні особливості костюму в цей період, тканини, колір, орнамент. Нові риси в одязі. Великокнязівський одяг, костюм дружини, міського населення. Прикраси, головні убори, взуття, зачіски.

Одяг епох козацтва в Україні. Формування національного українського костюму. Основні елементи, тканини, головні убори, взуття.

Українська вишивка як головний елемент українського костюму. Семантика вишивки та регіональні особливості. Український рушник – головний обрядовий елемент української традиції. Техніки вишивки в Україні.

ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Самосійна робота студентів під час підготовки до семінарських занять передбачає аналіз історичного костюму певної епохи. Для розкриття теми студентам пропонується загальний план роботи.

1. Характеристика соціально-економічного та матеріально-культурного розвитку епохи: соціальні відносини історичного періоду, розвиток ремесла, мистецтва як фактори впливу на формування костюму.
2. Характеристика чоловічого костюму: модний образ, основні частини костюму, функціональне призначення одягу, взуття, зачіска, аксесуари, соціальні відмінності в костюмі.
3. Характеристика жіночого костюму: ідеал краси, пропорції та складові костюму, асортимент та функціональне призначення різних видів одягу, взуття, зачіски, аксесуари, ювелірні прикраси, соціальні відмінності в костюмі.

Семінарське заняття № 1.

Костюм Стародавнього світу

1. Костюм Ассиро-Вавілонського періоду: зв'язок костюму з родом заняття, становий характер одягу, роль головних уборів, прикрас, зачіски.
2. Костюм античної Греції: природні лінії людського тіла в одязі, драпування як основа костюму, тканини та їх оформлення.
3. Костюм Римської імперії: грецькі традиції в костюмі, роль прикрас та косметики в створенні ідеалу краси.
4. Візантійський костюм: пануюча роль релігії в мистецтві, відмінності античного костюму від візантійського.
5. Костюм Індії та Китаю: самобутність традицій та замкненість культури, символічність форм, кольору, орнаменту, класово-становий характер одягу, роль косметики та прикрас у створенні естетичного ідеалу.

Семінарське заняття № 2.

Костюм європейського середньовіччя

1. Костюм раннього середньовіччя (романський період): поява одягу, що облягає тіло, шнурівка та інші нові форми одягу, символіка кольору в костюмі. Рицарські костюми.
2. Костюм пізнього середньовіччя (готичний період): основні лінії готичного силуету, головні убори, взуття, прикраси готичного стилю.

Семінарське заняття № 3.

Костюм епохи Відродження

1. Італійський костюм, його пропорції та форми.

2. Іспанський костюм: створення каркасного одягу, вплив іспанської моди на костюми інших європейських країн.
3. Французький та англійський костюми: формування ідеалу краси відповідно національним особливостям кожної країни.

Семінарське заняття № 4.

Західноєвропейський костюм XVIII ст.

1. Костюм Франції, Англії, Іспанії в стилі бароко: загальна характеристика епохи, основні художні принципи. Архітектура та живопис в стилі бароко. Провідна роль інтер'єрів, їх декор.
2. Французький костюм стилю «рококо»: вишуканість форм, декоративність, основні кольори. Криза абсолютизму та дворянської культури.
3. Буржуазний характер англійського костюму.
4. Костюм епохи Великої французької революції (1789-1794), Директорії (1795-1799): демократичність костюму, простота та раціональність в одязі.

Семінарське заняття № 5.

Західноєвропейський костюм XIX ст.

1. Французький костюм періоду Наполеонівської імперії в стилі «ампір» (1804-1815): античні традиції в костюмі, спрощені форми чоловічого та жіночого одягу.
2. «Бідермаєр» та «романтизм» в історії моди (1820-1840-ві рр.): нові силуети в жіночому костюмі, роль корсету, англійський стиль в костюмі.
3. Костюми другої половини XIX ст. («друге рококо» та «позитивізм»): буржуазна розкіш, багатство декору, орнаментация тканин.

Семінарське заняття № 6.

Західноєвропейський костюм XX ст.

1. Костюм початку XX ст. (стиль «модерн»):
2. Костюм між двома світовими війнами (1920-1940-ві рр.).
3. Мода 50-60-х рр. Стиль «ню-лук».
4. Сучасні майстри міжнародної моди.

Семінарське заняття № 7.

Український народний костюм.

1. Костюм епохи Київської Русі.
2. Одяг Запорізьких козаків.
3. Основні складники українського вбрання: натільний, поясний (стегновий), нагрудний, верхній одяг, головні убори, пояси, прикраси, взуття. Деталі костюму залежно від побутових ситуацій, характеру праці, звичаїв, обрядів, сезону.

4. Регіональні особливості українського народного костюму: Центральна Наддніпрянщина, Полісся, Поділля, Буковина, Галичина, Закарпаття.
5. Регіональні особливості української народної вишивки: Центральна Наддніпрянщина, Полісся, Поділля, Буковина, Галичина, Закарпаття.

Семінарське заняття № 8.

Український одяг XX ст.

1. Одяг різних соціальних верств населення: селяни, міщани, козаки, представники українського панства кінця XIX – початку XX ст.
2. Українська мода –20-х рр. XX ст.
3. Елементи народного одягу в 30-40-х рр. XX ст. Одяг післявоєнної епохи.
4. Радянська мода 50-60-х рр. XX ст.
5. Радянська мода 70-80-х рр. XX ст.
6. Вплив народних традицій на сучасну українську моду.

ІНДИВІДУАЛЬНА НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА СТУДЕНТА

1. Прикраси первісних людей та їх смислове значення.
2. Історія виникнення татуювання.
3. Ідеал жіночої краси, його формування протягом століть.
4. Історія дитячого одягу та моди.
5. Традиційні китайські та японські костюми.
6. Індійський національний костюм.
7. Традиційний мусульманський одяг.
8. Мода Римської імперії.
9. Вплив церкви на моду епохи Середньовіччя.
10. Стил ь епохи Людовіка XIV.
11. Перші журнали мод.
12. Декоративна косметика: історія виникнення та застосування.
13. Зародження перукарського мистецтва в Західній Європі.
14. Зародження масового виробництва одягу і кінці XIX ст.
15. Вплив спорту та війни на моду на початку XX ст. в Європі.
16. Розквіт французької моди. Коко Шанель.
17. Стил ь Христiana Діора 40-х рр. XX ст.
18. Поширення джинсового одягу. Джинсовий стил ь.
19. Одяг хіпі як протест офіційній моді.
20. Великі кутюр'є:и французький модельєр XIX ст. Ч.Ф. Ворт, французький модельєр XX ст. Поль Пуаре, Карл Лагерфельд, Ів-Сен-Лоран, Джанні Версаче, Келвін Кляйн, Донна Каран, Руді Гернрайх, П'єр Карден, Жан-Поль Гот'є, Джанні Гальяно (за вибором студента).
21. Молодіжна мода: Мері Куант, Анрі Курреж, Т'єрі Мюглер, (за вибором студента).

- 22.Радянська мода. Модельєр В'ячеслав Зайцев.
- 23.Сучасні напрямки розвитку світової моди в одязі.
- 24.Оберегове значення української вишивки.
- 25.Регіональна особливості української вишивки.
- 26.Українська вишивка в народних святах та обрядах.
- 27.Український одяг, зачіски, головні убори в народних святах та обрядах.
- 28.Сучасна українська мода.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО МОДУЛЬНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Костюм як феномен відображення людського буття та епохи.
2. Костюм Стародавнього Єгипту.
3. Одяг Стародавньої Греції.
4. Соціокультурні особливості костюму епохи Стародавнього Риму.
5. Костюм європейського Середньовіччя.
6. Рицарська культура одягу.
7. Ренесанс та його вплив на філософію одягу.
8. Костюмний ансамбль в європейській культурі епохи класицизму.
9. Мода епохи романтизму.
- 10.Мода в європейському просторі 20-х рр. ХХ ст.
- 11.Костюм повоєнного періоду в Європі.
- 12.Одяг, орнамент, прикраси часів Київської Русі.
- 13.Традиційне українське народне вбрання.
- 14.Історія козацького костюму.
- 15.Ідеологія моди в радянський період.
- 16.Мистецтво української вишивки: історія розвитку та становлення канонів.
- 17.Символи та орнаменти української вишивки.
- 18.Костям як відбиток внутрішнього світу людини (на прикладі історичної епохи за вибором студента).
- 19.Значення моди в сучасному світі.
- 20.Світові модельєри та їх внесок в історію розвитку моди (за вибором студента).

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Білецька В. Українські сорочки, їх типи, еволюція і орнаментация. В кн. Матеріали до етнології та антропології. Т. 21-22. Ч. 1, Львів, 1929.
2. Бойко В.М. Українські народні традиції в сучасному одязі. – К., 1970. – 136 с.
3. Врочинська Г.В. Українські народні жіночі прикраси ХІХ – початку ХХ століть. – К.: Родовід, 2007. – 232 с.

4. Кара-Васильєва Т.В. Історія української вишивки. – К.: Мистецтво, 2008. – 464 с.
5. Кара-Васильєва Т.В. Українська вишивка. Альбом. – К.: Мистецтво, 1993. – 264 с.
6. Косміна О.Ю. Традиційне вбрання українців. В 2 т. – К.: Балтія-Друк, 2008, 2011. – 160 с.
7. Матейко К.І. Український народний одяг. Етнографічний словник. – К.: Наукова думка. – 1996. – 194 с.
8. Ніколаєва Т.О. Історія українського костюма. – К.: Либідь, 1996. – 176 с.
9. Стельмахук Г.Г. Традиційні головні убори українців. – К.: Наукова думка, 1993. – 240 с.